

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

УДК 882.6 (092) Багдановіч + 882.6 – 1.09

**Вабішчэвіч
Таццяна Іванаўна**

**МАКСІМ БАГДАНОВІЧ
І СТАНАЎЛЕННЕ
НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ПАЭТЫЧНАЙ ТРАДЫЦЫІ**

Аўтарэферат
дысертацыі на атрыманне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук
па спецыяльнасці 10.01.01 - беларуская літаратура

Мінск, 2007

Праца выканана ў Дзяржаўнай навуковай установе "Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі"

Навуковы кіраўнік:

Жураўлёў Васіль Пракопавіч, доктар філалагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік аддзела беларускай літаратуры XX ст. Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі

Афіцыйныя апаненты:

Штэйнер Іван Фёдаравіч, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны

Багдановіч Ірына Эрыстаўна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Апаніруючая ўстанова:

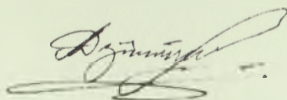
Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка

Абарона адбудзецца "_____" _____ 2007 года ў _____ гадзін на пасяджэнні савета па абароне дысэртацый Д 01.41.01 пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі (220072, г. Мінск, пр. Незалежнасці, 66; e-mail: inlit@bas-net.by; тэл. 284-15-31).

З дысэртацыяй можна знаёміцца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі (220072, г. Мінск, вул. Сурганава, 15).

Аўтарэферат разасланы "_____" _____ 2007 года

Вучоны сакратар
савета па абароне дысэртацый
кандыдат філалагічных навук

А.У. Бразгуноў

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Сувязь з буйнымі навуковымі праграмамі і тэмамі. Тэма работы адпавядае прыярытэтнаму кірунку фундаментальных даследаванняў "Беларуская літаратура і літаратуразнаўства ў фарміраванні духоўна-маральнага свету сучаснага чалавека" (Пастанова Савета міністраў Рэспублікі Беларусь ад 17.05.2005 г. № 512), а таксама бягучым і перспектыўным планам дзейнасці ДНУ "Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі". Даследаванне праведзена ў межах планавай тэмы аддзела беларускай літаратуры ХХ ст. Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі "Праблемы этыкі і эстэтыкі ў беларускай літаратуры ХХ ст.", уключанай у ДПФД "Беларуская мова і літаратура" і зацверджанай пастановай Прэзідыума НАН Беларусі № 94 ад 05.07.2001 г. Тэма дысертацыі зацверджана Навуковым саветам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі (пракакол № 9 ад 14.12.2004 г.).

Мэта і задачы даследавання. Мэта дысертацыйнага даследавання – вызначыць ролю і месца комплексу літаратурна-тэарэтычных ідэй і творчых напрацовак Максіма Багдановіча ў станаўленні беларускай паэтычнай традыцыі як прафесійнай мастацкай сістэмы агульнанацыянальнага і сусветнага значэння.

Для дасягнення дадзенай мэты неабходна вырашыць наступныя **задачы**:

- выявіць уплыў узаемасувязяў у сістэмах "аўтар – твор – чытач", "беларуская літаратура – грамадства" ў пачатку ХХ стагоддзя на складанне такога літаратурнага феномена, як нацыянальны класічны стыль, дасягненне айчынным паэтычным словам класічнага мастацкага ўзроўню;
- вызначыць спецыфіку ўзаемадзеяння М.Багдановіча з "нашаніўскім" сацыяльна-культурным і ідэйна-мастацкім кантэкстам праз аналіз паэтычнай і літаратурна-крытычнай спадчыны творцы як мастацка-інтэлектуальнай цэласнасці, што мае сваё канцэптуальнае ядро і ідэйныя складнікі;
- раскрыць значэнне ідэй і творчых напрацовак М.Багдановіча для ўмацавання анталогічна-мастацкіх і інтэлектуальных асноў беларускай паэтычнай традыцыі;
- акрэсліць этапы складвання нацыянальнага класічнага стылю, шляхі, па якіх ішло афармленне беларускай паэзіі ў паўнаважны эстэтычны феномен і дзейсны суб'ект еўрапейскай прафесійнай літаратурна-мастацкай прасторы.

Адпаведна пастаўленым мэце і задачам у якасці **аб'екта** даследавання вылучаецца нацыянальная паэтычная традыцыя на этапе яе станаўлення ("нашаніўскі" перыяд), матэрыялізаваная ў мастацкіх, а таксама літаратурна-тэарэтычных, крытычных, публіцыстычных тэкстах беларускіх аўтараў (Цёткі, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, А. Гаруна, С. Палуяна, В. Ластоўскага,

М. Гарэцкага, З. Бядулі і інш.). Выбар аб'екта даследавання абумоўлены тым, што істотныя для раскрыцця тэмы дысертацыі характарыстыкі беларускага літаратурна-мастацкага жыцця перыяду афармлення сучаснай паэтычнай традыцыі (аўтанамізацыя паэтычнага мастацтва, умацаванне эстэтычнай самасвядомасці айчынай вершатворчасці, выпрацоўка нацыянальнага класічнага стылю і універсальнай чытацка-рэцэптыўнай парадыгмы) найбольш выразна прасочваюцца пры супастаўленні ўласна мастацкіх з'яў з тымі ацэнкамі, устаноўкамі, якія агучваліся ў рэфлексійна-крытычных тэкстах як своеасаблівай метамове паэтычнага мастацтва. Прадмет даследавання – сукупнасць літаратурна-тэарэтычных і эстэтычных ідэй Максіма Багдановіча, іх правы ў функцыянаванні нацыянальнай паэтычнай традыцыі.

Палажэнні, якія выносяцца на абарону:

1. На пачатку XX ст. тэмпы і кірункі руху айчынай паэзіі да класічнага ўзроўню, анталагічна-мастацкай універсальнасці і агульнаеўрапейскай духоўна-эстэтычнай значнасці ў істотнай ступені абумоўліваліся спецыфікай сацыяльна-культурнай сітуацыі, у якой адбывалася станаўленне нацыянальнай паэтычнай традыцыі. Сацыяльныя фактары ўплывалі не толькі непасрэдна на склад і колькасць беларускай пісьменніцкай і чытацкай аўдыторыі, але і на змястоўна-тэматычныя і стылёвыя характарыстыкі "нашаніўскай" паэзіі, у тым ліку – на прынцыпы выбудоўвання мастацкай камунікацыі ("аўтар – твор – чытач"), ад якіх наўпрост залежалі магчымасці пераадолення лакальнасці, вузка-сялянскай скіраванасці беларускамоўнай творчасці.

2. У гісторыі беларускай паэзіі творчая спадчына Максіма Багдановіча стварае яскравы прэцэдэнт наватарства – канструктыўнага адмаўлення традыцыі, парушэння канона, праз якое сама традыцыя (рухомая эстэтычная сістэма) сцвярджае свой развіццёвы патэнцыял і якое, адпаведна, выступае найбольш дзейсным механізмам літаратурнай эвалюцыі. Багдановіч свядома пайшоў насуперак беларускай сацыяльна-культурнай сітуацыі і мастацкім стандартам пачатку XX стагоддзя, паспрыяўшы ўнутранай пераарганізацыі традыцыі яшчэ на этапе яе станаўлення – у перыяд выпрацоўкі нацыянальнага класічнага стылю. Дасягненні паэта ў галіне вершатворчасці і літаратурнай крытыкі прадвызначылі шляхі і істотна паскорылі працэс афармлення беларускай паэзіі ў цэласны нацыянальна-адметны эстэтычны феномен, арганічна ўключаны ў еўрапейскую культурную прастору.

3. Найбольш поўна выявіць значэнне творчасці Максіма Багдановіча для нацыянальнай паэтычнай традыцыі магчыма толькі пры ўмове разгляду паэтавай мастацкай практыкі ва ўзаемасувязі з яго навукова-крытычнай дзейнасцю: у сукупнасці яны ўяўляюць сабой цэласную ідэйна-эстэтычную

праграму, скіраваную на развіццё беларускай паэзіі, замацаванне і пастаяннае падтрыманне за ёй статусу дзейснага суб'екта агульнаеўрапейскага літаратурнага працэсу. Сутнаснае ядро Багдановічавай праграмы складае канцэпцыя еўрапеізацыі беларускага мастацкага слова, дзе паэтам упершыню абгрунтаваны асновы бытавання нацыянальнай паэзіі ў "вялікім часе", у сацыяльна-культурнай прасторы Беларусі і свету, а таксама закладзеная ідэя прынцыповай адкрытасці нацыянальнай паэтычнай традыцыі, шматвектарнасці яе мастацкага развіцця. Мастацка-анталагічны характар, інтэлектуальна-эстэтычная цэласнаць і універсальнасць, праграмнасць і скіраванасць на перспектыву абумовілі фундаментальны ўплыў напрацовак М. Багдановіча на станаўленне беларускай паэзіі.

4. Ступень уключанасці рэпрэзентаваных М. Багдановічам ідэй у паэтычную практыку і аналітыка-крытычнае літаратурнае мысленне пачатку ХХ ст. пазначае паслядоўную змену этапаў складвання нацыянальнага класічнага стылю, прафесійнага сталення айчынай паэзіі: падрыхтоўчага (раннеэстэтычнага, дакрытычнага) (1905–1908 гг.), цэнтральнага (1909–1913 гг.) і завяршальна-замацавальнага (1914–1918 гг.). Трохфазная перыядызацыя "нашаніўскай" пары з большай дакладнасцю і аб'ектыўнасцю, чым двухфазная (калі ў якасці мяжы разглядаліся 1909 г. ці 1913 г.), адлюстроўвае працэс росту айчыннага паэтычнага слова са з'явы эстэтычна несвядомай, паралітаратурнай, лакальна-значнай у паўнаважнасці феномен прафесійнага літаратурнага мастацтва, чыннік нацыянальнага і агульнасусветнага духоўна-інтэлектуальнага жыцця.

Асабісты ўклад дысертанта. Работа ўяўляе сабой арыгінальнае аўтарскае даследаванне, у поўным аб'ёме выкананае дысертантам самастойна. Артыкулы, у якіх апублікаваны вынікі дысертацыі, напісаны без сааўтараў.

Апрабаваныя вынікі дысертацыі. Вынікі дысертацыйнага даследавання выкладаліся і абмяркоўваліся на 14 міжнародных і рэспубліканскіх канферэнцыях і чытаннях: Навуковыя чытанні, прысвечаныя 80-годдзю з дня нараджэння М.М. Грынчыка (Мінск, 19 лістап. 2003 г.); Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Я не самотны, я кнігу маю...", прысвечаная 90-годдзю адзінага прыжыццёвага зборніка вершаў М. Багдановіча "Вянок" (Мінск, 8 снеж. 2003 г.); Рэспубліканская навуковая канферэнцыя "Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу" (Мінск, 31 мая 2004 г.); Рэспубліканская навуковая канферэнцыя "Каласавіны-2004" (Мінск, 3 лістап. 2004 г.); Рэспубліканскія юбілейныя навуковыя чытанні, прысвечаныя 80-годдзю з дня нараджэння акадэміка НАН Беларусі, народнага пісьменніка І.Я. Навуменкі (Мінск, 22 лют. 2005 г.); Міжнародная канферэнцыя маладых навукоўцаў "Моладзь у навуцы – 2005" (Мінск, 14–18 лістап. 2005 г.);

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Максім Багдановіч – празаік, крытык, публіцыст" (Мінск, 29 лістап. 2005 г.); Міжнародная навуковая канферэнцыя "Руская і беларуская літаратуры на мяжы XX–XXI ст." (Мінск, 25–27 красав. 2006 г.); Рэспубліканская навуковая канферэнцыя "Сучасны літаратурны працэс: пісьменнік і жыццё" (Мінск, 11 мая 2006 г.); Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні (Гродна, 11–12 мая 2006 г.); IV архіўныя чытанні, прысвечаныя 100-годдзю газеты "Наша ніва" і 100-годдзю заснавання беларускага выдавецкага таварыства "Загляне сонца і ў наша аконца" (Мінск, 6 кастр. 2006 г.); Міжнародная канферэнцыя маладых навукоўцаў "Моладзь у навуцы – 2006" (Мінск, 16–18 кастр. 2006 г.); Рэспубліканская навуковая канферэнцыя "Каласавіны-2006" (Мінск, 3–4 лістап. 2006 г.); Рэспубліканская навукова-тэарэтычная канферэнцыя "Беларусь у эпоху рэвалюцыйных узрушэнняў: да 100-годдзя выхаду ў свет газеты "Наша ніва" (Мінск, 10 лістап. 2006 г.). Дысертцыя двойчы абмяркоўвалася на пасяджэннях аддзела беларускай літаратуры XX ст. Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі (пратаколы № 3 ад 12.07.2006 г.; № 5 ад 26.12.2006 г.).

Апублікаванасць вынікаў дысертцыі. Вынікі дысертцыйнай работы адлюстраваны ў 14 публікацыях (з іх – 5 навуковых артыкулаў у рэцэнзаваных перыядычных выданнях (2,45 друк. арк.), 2 навуковыя артыкулы ў зборніках (1,86 друк. арк.), 7 матэрыялаў канферэнцый). Агульны аб'ём апублікаваных матэрыялаў складае 6,9 друк. арк.

Структура і аб'ём дысертцыі. Структура даследавання вызначаная мэтай і задачамі работы. Дысертцыя складаецца з уводзінаў, агульнай характарыстыкі работы, двух раздзелаў, заключэння і бібліяграфічнага спісу. Агульны аб'ём працы – 119 старонак, з іх асноўны тэкст даследавання – 103 старонкі, бібліяграфічны спіс – 16 старонак (223 пазіцыі).

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ДЫСЕРТАЦЫІ

Ва **Уводзінах** абгрунтоўваецца навуковая і сацыяльна-культурная актуальнасць тэмы даследавання, раскрываецца метадалагічная адметнасць працы ў параўнанні з папярэднімі даследаваннямі, прысвечанымі творчасці М. Багдановіча. Адзначаецца, што дасягнуць пастаўленай у дысертцыі мэты – значыць з пазіцый сённяшняга дня акрэсліць месца М. Багдановіча ў "нашаніўскім" літаратурным працэсе і сістэме беларускага паэтычнага слова наогул.

У першым раздзеле **"Нашаніўскі" перыяд як эпоха складвання нацыянальнай літаратурнай класікі** на аснове аналізу ўзаемадзеяння ў сістэмах "аўтар – твор – чытач", "літаратура – грамадства" выяўлены праблемы

складвання нацыянальнага класічнага стылю ў беларускіх сацыяльна-культурных умовах пачатку XX ст., акрэслены некаторыя змястоўна-стылёвыя асаблівасці "нашаніўскай" паэзіі, абумоўленыя спецыфікай сацыяльнага складу айчынной чытацкай і аўтарскай аўдыторыі, прасочаны акалічнасці ўключэння М. Багдановіча ў літаратурна-мастацкі працэс, ахарактарызаваны спосабы арганізацыі мастацкай камунікацыі, актуалізаваныя ў беларускай паэтычнай прасторы Багдановічам.

У падраздзеле 1.1 "**Сацыяльны выклік паэтычнаму слову: станаўленне беларускай класічнай паэзіі і праблема чытача**" абгрунтоўваецца думка, што беларуская класічная паэзія фарміравалася ва ўмовах, якія можна акрэсліць як сацыяльны выклік паэтычнаму слову. Даследчыкі (А. Луцкевіч, М. Гарэцкі, пазней – С. Александровіч, Р. Бярозкін, Л. Гаранін, У. Гніламёдаў, В. Каваленка, У. Конан, А. Лойка, І. Навуменка, М. Тычына і інш.) неаднойчы адзначалі ўзаемазалежнасць паміж станаўленнем беларускай літаратуры і станаўленнем беларускай нацыі на пачатку XX ст. Аналіз механізмаў узаемадзеяння ў сістэме "аўтар – твор – чытач" дазваляе раскрыць яшчэ адзін аспект гэтага ўзаемазалежнасці. Сутнасць сітуацыі сацыяльнага выкліку паэтычнаму слову заключаецца ў наступным: сацыяльна-палітычныя зрухі 1905–1907 гг. нарадзілі беларускага чытача, спрыялі ўзнікненню попыту на беларускамоўную літаратурную прадукцыю і гуртаванню чытацкай аўдыторыі, аднак нацыянальны рэцыпіент па аб'ектыўных гістарычных прычынах (адсутнасць беларускай інтэлектуальнай эліты і "высокай", кніжнай культуры) паўставаў як рэцыпіент "нізкі", "просты", "мужыцкі" і, адпаведна, меў вельмі спецыфічныя запатрабаванні, далёкія ад тых, што дзейнічаюць у дачыненні да літаратуры класічнага ўзроўню.

Рэканструкцыя гарызонта чаканняў "шараговага" рэцыпіента, якую дазваляюць зрабіць матэрыялы "Нашай нівы" (рубрыкі "З Беларусі і Літвы", "Паштовая скрынка" і інш.), выяўляе два "вузкія месцы" ва ўспрыманні мастацкага тэксту эстэтычна непадрыхтаваным, неразвітым чытачом. Па-першае, рэцыпіент-селянін, узгадваны пераважна на грунце фальклору ў замкнутым вясковым асяроддзі, чуйна ўспрымаў функцыянальную эстэтыку слова (у тым ліку своеасаблівага кшталту вобразнасць, іншасказальнасць, уласцівыя народнай творчасці), па-другое, шукаў у творы праўдападобнасць, натуралістычнасці, угрунтаванасці зместу паэзіі ў аб'ектыўную рэчаіснасць (калі ў героях можна пазнаць сябе, а ў апісаных абставінах – сваё непасрэднае атачэнне, умовы жыцця).

Канцэптуалізацыя "мужыцкага" адрасата, характэрная для ранняга "нашаніўства", непазбежна адбівалася на мастацка-інтэлектуальным узроўні лірыкі 1905–1908 гг.: аўтары арыентаваліся на рэцэптыўныя чаканні чытача-селяніна, і гэта накладала пэўныя абмежаванні на тэмпы эстэтычнага росту маладой літаратуры, перад якой, апроч уласна мастацкіх задач, востра стаяла

сучаснага свету. Паэт паўздзейнічаў на глыбінныя чыннікі, адказныя за вітальнасць беларускай прафесійнай паэзіі як такой. Усеахопнасць, інтэлектуальна-эстэтычная цэласнасць, грунтаванне на класічных ідэалах і разам з тым скіраванасць на перспектыву, творчая плюралістычнасць, пастуляванне магчымасці канструктыўнага адмаўлення зробленага папярэднікамі забяспечылі Багдановічавым ідэям пазачасавую, універсальна-гістарычную значнасць [1; 8; 9; 12; 13].

Рэкамендацыі па практычным выкарыстанні вынікаў

Палажэнні даследавання могуць быць выкарыстаныя для далейшай распрацоўкі ў фундаментальнай літаратуразнаўчай навуцы праблемы эвалюцыі нацыянальнай паэтычнай традыцыі ў XX ст. Дысертация можа выступаць метадалагічнай базай пры параўнальна-тыпалагічным аналізе спадчыны паэтаў-класікаў, даследаванні крыніц станаўлення і змястоўна-стылёвых асаблівасцей нацыянальнай паэзіі, вывучэнні гісторыі чытача і чытацкай рэцэпцыі беларускага паэтычнага слова.

Атрыманыя навуковыя вынікі істотныя пры далейшым даследаванні шырокага кола багдановічазнаўчых пытанняў, у тым ліку – традыцый М. Багдановіча ў беларускай паэзіі XX – пачатку XXI ст. Прапанаваны ў дысертацийнай працы падыход – разгляд спадчыны паэта як цэласнай ідэйна-эстэтычнай праграмы – дазваляе зірнуць на дасягнутае мастаком-тэарэтыкам не ў нейкім адным часавым зрэзе, а ў гістарычных рэтраспектыве і перспектыве. Калі выкарыстоўваць зробленыя ў даследаванні высновы пры непасрэдным аналізе ўплыву М. Багдановіча на таго ці іншага аўтара, можна пазбегнуць дробных і нярэдка малаплённых у навуковым плане пошукаў тэкставых паралеляў, забяспечыўшы тым самым яасную ацэнку ступені сутнаснай пераемнасці паміж Багдановічам і творцамі-наступнікамі (пэўныя напрацоўкі ў гэтым кірунку ўжо зробленыя дысертантам пры разглядзе ўплыву М. Багдановіча на дзейнасць літаратурнага аб'яднання "Узвышша" [5]).

Матэрыялы дысертцыі прыдатныя для выкарыстання ў адукацыйнай сферы – пры стварэнні вучэбных дапаможнікаў і падручнікаў для вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў, а таксама для ўключэння ў лекцыйныя і спецыяльныя курсы па гісторыі нацыянальнай літаратуры пачатку XX ст., вывучэнні творчасці пісьменнікаў "нашаніўскай" пары (Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, А. Гаруна, С. Палуяна, М. Гарэцкага, В. Ластоўскага, З. Бядулі і інш.).

СПІС ПУБЛІКАЦЫЙ ПА ТЭМЕ ДЫСЕРТАЦЫІ

Навуковыя артыкулы ў рэцэнзаваных перыядычных выданнях

- 1 Вабішчэвіч, Т.І. Літаратурная традыцыя Максіма Багдановіча як ідэйна-эстэтычная праграма / Т.І. Вабішчэвіч // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2005. – № 4. – С. 105–109.
- 2 Вабішчэвіч, Т.І. Станаўленне беларускай класічнай паэзіі і праблема чытача / Т.І. Вабішчэвіч // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Сер. філалаг. навук. – 2005. – № 3. – С. 3–9.
- 3 Вабішчэвіч, Т.І. Аўтары-самавукі як заснавальнікі прафесійнай літаратуры: асаблівасці эстэтычнага асваення рэчаіснасці ў "нашаніўскай" паэзіі / Т.І. Вабішчэвіч // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2005. – № 5. Ч. 2. – С. 107–109.
- 4 Вабішчэвіч, Т.І. Максім Багдановіч і станаўленне нацыянальнай паэтычнай традыцыі: тэарэтыка-метадалагічныя аспекты / Т.І. Вабішчэвіч // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2006. – № 1. – С. 93–98.
- 5 Вабішчэвіч, Т.І. Максім Багдановіч і праграмныя палажэнні "Узвышша" / Т.І. Вабішчэвіч // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2006. – № 5. Ч. 1. – С. 112–115.

Навуковыя артыкулы ў рэцэнзаваных зборніках

- 6 Вабішчэвіч, Т.І. Да вытокаў нацыянальнай літаратурнай традыцыі: мастацтва-insitus як субстрат класічнай паэзіі / Т.І. Вабішчэвіч // Сучаснае літаратуразнаўства: сістэма каштоўнасцей і прыярытэтаў: зб. навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т літ. ім. Я. Купалы; навук. рэд. В.А. Максімовіч. – Мінск: Беларус. навука, 2006. – С. 71–97.
- 7 Вабішчэвіч, Т.І. Эстэтычныя канцэпцыі Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча ў літаратурна-крытычных працах Івана Навуменкі / Т.І. Вабішчэвіч // Творчая асоба І. Навуменкі і праблемы беларускай філалогіі і адукацыі: зб. навук. арт. / рэдкал.: Т.І. Шамякіна [і інш.]; уклад. А. Бельскі. – Мінск: РІВШ, 2006. – С. 192–199.

Матэрыялы канферэнцый

- 8 Вабішчэвіч, Т.І. Канцэпцыя еўрапеізацыі беларускага мастацкага слова як асноватворны элемент літаратурнай традыцыі Максіма Багдановіча / Т.І. Вабішчэвіч // Зборнік дакладаў: матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. "Я

не самотны, я кнігу маю...", да 90-годдзя адзінага прыжыццёвага зборніка вершаў М. Багдановіча "Вянок", Мінск, 8 снеж. 2003 г. / Літ. музей М. Багдановіча – Мінск, 2004. – С. 44–54.

9 Вабішчэвіч, Т.І. Праблема "чыстай красы" ў творчасці М. Багдановіча і Н. Арсенневай / Т.І. Вабішчэвіч // Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу: матэрыялы Рэспуб. навук. канф., Мінск, 31 мая 2004 г. / Ін-т літ. ім. Я. Купалы НАН Беларусі. – Мінск, 2005. – С. 46–50.

10 Вабішчэвіч, Т.І. Творчасць Якуба Коласа і Максіма Багдановіча і выпрацоўка змястоўна-стылёвых адметнасцяў беларускай паэзіі (на прыкладзе грамадзянскай і патрыятычнай лірыкі) / Т.І. Вабішчэвіч // Каласавіны: лёс пісьменніка – лёс народа: матэрыялы навук. канф., прысвечанай 60-годдзю вызвалення Беларусі ад ням.-фашысцкіх захопнікаў, Мінск, 3–4 лістап. 2004 г. / Дзярж. літ.-мемарыял. музей Якуба Коласа. – Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2005. – С. 127–133.

11 Вабішчэвіч, Т.І. Літаратурна-выдавецкая палітыка "Нашай нівы" і феномен інсітнай паэзіі / Т.І. Вабішчэвіч // Беларусь у эпоху рэвалюцыйных узрушэнняў: да 100-годдзя выхаду ў свет газеты "Наша ніва": матэрыялы Рэспуб. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 10 лістап. 2006 г. / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка; рэдкал.: І.І. Багдановіч [і інш.]; навук. рэд. А.П. Жытко. – Мінск: БДПУ, 2006. – С. 34–39.

12 Вабішчэвіч, Т.І. Праблема еўрапеізацыі беларускай літаратуры ў "нашаніўскім" літаратурна-крытычным і публіцыстычным дыскурсе / Т.І. Вабішчэвіч // Рэспубліканскія Купалаўскія чытанні: зб. навук. прац, Гродна, 11–12 мая 2006 г. / Гродзен. дзярж. ун-т; пад рэд. У. Калялы. – Гродна: ГрДУ, 2006. – С. 100–107.

13 Вабішчэвіч, Т.І. Праблема прафесіяналізацыі нацыянальнага слоўнага мастацтва ў літаратурна-крытычных працах М. Багдановіча / Т.І. Вабішчэвіч // Максім Багдановіч – празаік, крытык, публіцыст: матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 29 лістап. 2005 г. / Літ. музей М. Багдановіча; уклад. І.В. Мышкавец. – Мн.: РІВШ, 2006. – С. 15–22.

14 Вабішчэвіч, Т.І. Феномен канструктыўнай крытычнасці: Сяргей Палуян і беларуская літаратуразнаўчая думка / Т.І. Вабішчэвіч // Сучасны літаратурны працэс: пісьменнік і жыццё: матэрыялы Рэспуб. навук. канф., Мінск, 11 мая 2006 г. / Ін-т літ. ім. Я. Купалы НАН Беларусі. – Мінск: Беларус. навука, 2006. – С. 43–48.

РЭЗЬЮМЭ

Вабішчэвіч Таццяна Іванаўна

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ І СТАНАЎЛЕННЕ НАЦЫЯНАЛЬнай ПАЭТЫЧНАй ТРАДЫЦЫі

Ключавыя словы: нацыянальная паэтычная традыцыя, класіка літаратурная, нацыянальны класічны стыль, змястоўна-стылёвыя рысы беларускай паэзіі, багдановічнаўства, "нашаніўства", літаратура і грамадства, чытач, інсiтная паэзія, прафесіяналізацыя беларускай літаратуры, эстэтычная самасвядомасць літаратуры, еўрапеізацыя беларускага паэтычнага слова.

Мэта даследавання – вызначыць ролю і месца комплексу літаратурна-тэарэтычных ідэй і творчых напрацовак Максіма Багдановіча ў станаўленні беларускай паэтычнай традыцыі як прафесійнай мастацкай сістэмы агульнанацыянальнага і сусветнага значэння.

Дасягненне мэты забяспечваюць сістэмны падыход, канкрэтна-гістарычны, параўнальна-тыпалагічны і герменеўтычны метады даследавання.

Навуковая навізна даследавання заключаецца ў комплексным асэнсаванні ўздзеяння Максіма Багдановіча – практыка і тэарэтыка літаратуры – на працэсы афармлення беларускай паэзіі ў паўнаўдаснавую прафесійна-мастацкую сістэму – самакаштоўны феномен духоўна-інтэлектуальнага жыцця нацыі і чалавецтва. Акрэслены ўмовы, механізмы і этапы складвання нацыянальнага класічнага стылю, асаблівасці мастацка-прафесійнага сталення айчынай літаратуры. Паэтычная і літаратурна-крытычная спадчына М. Багдановіча прааналізаваная як цэласная ідэйна-эстэтычная праграма, у якой вызначаны асноватворныя прынцыпы і каардынаты бытавання нацыянальнай паэзіі ў "вялікім часе". Раскрыта наватарства ідэй М. Багдановіча ў кантэксце "нашаніўскага" літаратурнага працэсу.

Вынікі работы актуальныя для далейшай распрацоўкі праблемы эвалюцыі нацыянальнай паэтычнай традыцыі, даследавання змястоўна-стылёвых асаблівасцей беларускай паэзіі, вывучэння шырокага кола багдановічнаўчых пытанняў. Матэрыялы дысертацыі могуць выкарыстоўвацца пры стварэнні вучэбных дапаможнікаў, падрыхтоўцы лекцыйных курсаў па гісторыі беларускай літаратуры пачатку ХХ ст.

РЕЗЮМЕ

Вабищевич Татьяна Ивановна

МАКСИМ БОГДАНОВИЧ И СТАНОВЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЭТИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ

Ключевые слова: национальная поэтическая традиция, классика литературная, национальный классический стиль, содержательно-стилевые черты белорусской поэзии, богдановичеведение, "нашенивство", литература и общество, читатель, инситуальная поэзия, профессионализация белорусской литературы, эстетическое самосознание литературы, европеизация белорусского поэтического слова.

Цель исследования – определить место и роль комплекса литературно-теоретических идей и творческих наработок Максима Богдановича в становлении белорусской поэтической традиции как профессиональной художественной системы общенационального и мирового значения.

Достижение цели обеспечивают системный подход, конкретно-исторический, сравнительно-типологический и герменевтический методы исследования.

Научная новизна исследования заключается в комплексном осмыслении воздействия Максима Богдановича – практика и теоретика литературы – на процессы оформления белорусской поэзии в полноценную профессионально-художественную систему – самодостаточный феномен духовно-интеллектуальной жизни нации и человечества. Обозначены условия, механизмы и этапы формирования национального классического стиля, особенности художественно-профессионального роста отечественной литературы. Поэтическое и литературно-критическое наследие М. Богдановича проанализированы как целостная идейно-эстетическая программа, в которой определены основополагающие принципы и координаты бытования национальной поэзии в "большом времени". Раскрыто новаторство идей М. Богдановича в контексте "нашенивского" литературного процесса.

Результаты работы актуальны для дальнейшей разработки проблемы эволюции национальной поэтической традиции, изучения широкого круга богдановичеведческих вопросов. Материалы диссертации могут использоваться при создании учебных пособий, подготовке лекционных курсов по истории белорусской литературы начала XX в.

SUMMARY

Vabishchevich Tatsiana Ivanauna

MAKSIM BAHDANOVICH AND THE FORMATION OF NATIONAL POETIC TRADITION

Key words: national poetic tradition, literary classics, national classic style, content and style characteristics of Belarusian poetry, Bahdanovichiana, "Naša Niva" movement, literature and society, reader, insitus poetry, professiolization of Belarusian poetry, aesthetic self-consciousness of literature, Europeanization of Belarusian poetry.

The aim of research is to define the place and the role of Maksim Bahdanovich's aesthetic ideas and creation heritage in the formation of Belarusian poetic tradition as a professional artistic system with national and universal significance.

The system approach, concrete historical, comparative-typological and hermeneutical methods ensure the achievement of the aim.

The scientific novelty of the research consists in the complex comprehension of Bahdanovich's influence on the processes of Belarusian poetry development into the full-fledged professional artistic system – all-sufficient phenomenon of mental and intellectual life of nation and humanity. The conditions, mechanisms, phases and national peculiarities of the formation of national classical style are defined. Poetic and literary critical heritage of M. Bahdanovich is analysed as an integral ideologic and aesthetic programme for the development of national literature, where the basic principles of the Belarusian poetry functioning in the "great time" are named. The innovation of M. Bahdanovich's ideas in the context of "Naša Niva" literary process is shown.

The results of research are important for the further investigation of the evolution of national poetic tradition and the wide range of questions connected with Bahdanovich's heritage. The materials of the thesis can be also used in creation of new manuals and working out lectures on the history of Belarusian literature of the beginning of the XXth century.